

Космач, Г.А., Ковяко, И.И. Фактары актывізацыі германскай палітыкі Вялікабрытаніі ў 1979 – 1982 гг. // XVI навучная сесія прэподавателёў і студэнтаў 18-19 красавіка 2013 г. – В 2-х ч. Ч. 2. – Віцебск: ВФ УО ФПБ МИТСО, 2013. – 156 с. – С. 88 – 92

Ключевые слова: германская политика, Британская Рейнская армия, ФРГ, ГДР, НАТО, ЕЭС, СЕПГ.

*Г.А. Космач, І. І. Кавяка
БДПУ, г. Мінск*

ФАКТАРЫ АКТИВИЗАЦИИ ГЕРМАНСКОЙ ПОЛИТИКИ ВЯЛИКАБРИТАНИИ ў 1979 – 1982 гг.

Першым еўрапейскім дзяржаўным лідарам, з якім М. Тэтчэр сустрэлася пасля свайго абрання на пасаду прэм'ер-міністра ў маі 1979 г., быў канцлер ФРГ Г. Шмідт. Візіт Г. Шмідта быў запланаваны яшчэ пры лейбарысцкім урадзе Дж. Калагэна. Сярод кансерватараў, якія прыйшлі да ўлады, былі сумненні наконт неабходнасці прымаць візіт лідара сацыял-дэмакратычных сіл ФРГ. Асабіста М. Тэтчэр выказалася за сустрэчу з Г. Шмідтам, паколькі лічыла свае погляды на міжнародную эканоміку блізкімі да поглядаў канцлера і імкнулася абмеркаваць з ім шэраг зладзённых праблем ЕЭС [20, р. 34].

Падчас візіту нямецкай дэлегацыі ў Лондан былі праведзены перамовы таксама паміж міністрамі замежных спраў Вялікабрытаніі і ФРГ – П. Каррынгтанам і Г.-Д. Геншэрам. 10 мая 1979 г. М. Тэтчэр арганізавала ў рэзідэнцыі брытанскіх прэм'ер-міністраў на Даўнінг-стрыт, 10 вячэру ў гонар Г. Шмідта. У сваёй прамове яна выдзеліла шэраг агульных інтарэсаў Вялікабрытаніі і ФРГ на дадзеным этапе, а менавіта: 1) сумеснае членства ў НАТА; “мы маем агульны інтарэс у дасягненні ваеннага балансу паміж Усходам і Захадам, паколькі мы падзяляем пункт погляду, што такі баланс будзе садзейнічаць усталяванню і захаванню стабільнасці і міру ў Еўропе,” [19] – выказала сваю думку М. Тэтчэр; 2) агульныя інтарэсы абедзвюх дзяржаў у рамках ЕЭС. М. Тэтчэр лічыла недапушчальным той факт, што Вялікабрытанія плаціла “ільвіную долю” [14] ў склад бюджэта Супольнасці, атрымоўваючы адтуль значна менш для задавальнення сваіх нацыянальных патрэб. Г. Шмідт з паразуменнем ставіўся да пазіцыі М. Тэтчэр наконт скарачэння долі Вялікабрытаніі ў фарміраванні бюджэта ЕЭС, аднак адначасова асцерагаўся павышэння выдаткаў ФРГ, таму выказваўся па гэтаму пытанню даволі завуаліравана, не наклікаючы незадавальненне М. Тэтчэр, але і не даючы канкрэтных абяцанняў.

Многіх цікавіла, як складуцца адносіны паміж сацыял-дэмакратам Г. Шмідтам і кансерватарам М. Тэтчэр. Сам канцлер ФРГ ахарактарызаваў гэтыя адносіны як “добрыя, заснаваныя на шырокім полі агульных інтарэсаў і ўзаемаразумення” [14]. Актыўнае абмеркаванне разгарнулася таксама па пытаннях ваенна-палітычнай сферы. Г. Шмідт адзначыў, што асаблівае міжнароднае становішча Германіі – існаванне ФРГ і ГДР – робіць немцаў больш

адчувальнымі да змен у адносінах Усход-Захад, чым іншыя народы Еўропы. Канцлер, як і М. Тэтчэр, лічыў, што ў дадзенай сферы мэтаі з'яўляецца дасягненне ваеннай раўнавагі паміж НАТА і АВД, калі “ты ведаеш, што здольны стрымаць любога, хто захоча цябе атакаваць” [14].

У Боне ў канцы кастрычніка 1979 г. адбылася чаговая сустрэча М. Тэтчэр і Г. Шмідта. У склад брытанскай дэлегацыі таксама ўвайшлі міністр замежных спраў П. Каррынгтан, міністр фінансаў Дж. Хаў, міністр абароны Ф. Пім і міністр сельскай гаспадаркі П. Уолкер. У Боне абмяркоўваліся пытанні бяспекі, узаемаадносін Усход-Захад, а таксама праблемы ЕЭС. Па выніках сустрэчы М. Тэтчэр назвала Г. Шмідта палітыкам, “найбольш разумеючым” праблемы Вялікабрытаніі з ЕЭС, аднак канцлер у той жа час пакрэсліў, што дадзенае пытанне немагчыма вырашыць на ўзроўні Вялікабрытаніі і ФРГ, гэта патрабуе сустрэчы усіх членаў ЕЭС [15]. 28 сакавіка 1980 г. па выніках чарговай сустрэчы М. Тэтчэр адначыла, што паміж Вялікабрытаніяй і ФРГ не існуе праблем, а ўзаемаразуменне толькі паглыбляецца. На гэтай жа сустрэчы Г. Шмідт выступіў прапановай рэфармавання сістэмы фарміравання бюджэту ЕЭС. На яго думку, доля кожнага члена Супольнасці павінна вызначацца на аснове паказчыкаў ВУП, што дапаможа Вялікабрытаніі вырашыць праблемы з ЕЭС [16]. На перамовах 1980 і 1981 гг. узаемаразуменне паміж М. Тэтчэр і Г. Шмідтам па пытаннях міжнароднай палітыкі толькі паглыблялася. У сферы знешняй палітыкі канцлер цалкам падтрымаў “двайное” рашэнне НАТА ад 12 снежня 1979 г. аб мадэрнізацыі ядзернай зброі [17], а таксама заверыў М. Тэтчэр, што калі перамовы з СССР па разбраенню ў Жэневе не прывядуць да жадаемага выніку, то ўрад ФРГ размесціць на сваёй тэрыторыі ядзерную зброю НАТА сярэдняга радыуса дзеяння [18]. Абедзве краіны выказаліся за цеснае супрацоўніцтва з ЗША [4]. На той час Вялікабрытанія і ФРГ з'яўляліся сур'ёзнымі ваенна-палітычнымі саюзнікамі. На тэрыторыі зямель Ніжня Саксонія і Паўночны Рэйн-Вестфалія размяшчаліся 55 тыс. сухапутных войск Вялікабрытаніі і 11 тыс. служачых Каралеўскіх паветраных сіл (RAF), якія фарміравалі Брытанскую Рэйнскую армію (BAOR) на тэрыторыі ФРГ. На 1981 г. 75% англійскіх баявых самалётаў знаходзіліся на тэрыторыі Вялікабрытаніі, астатнія 25% – на тэрыторыі ФРГ. Яны ўваходзілі ў склад 12 эскадрыляў: чатыры эскадрылі “Ягуараў”, па дзве “Баканіраў”, “Фантомаў” і “Харыераў” [6, с. 97].

У 1979 – 1982 гг. паглыбілася і эканамічнае супрацоўніцтва Вялікабрытаніі і ФРГ. Толькі ў 1979 г. тавараабарот паміж дзвюма краінамі вырас на 60%, Англія з'яўлялася чацвёртым буйнейшым экспарцёрам нафты для ФРГ [3]. У 1980 г. ФРГ заняла ў брытанскім экспарце месца ЗША і стала галоўным рынкам для англійскіх тавараў [7, с. 78]. У 1982 г. на Англію прыходзілася 10% экспарта ФРГ, па аб'ёму прыватных інвестыцый з Заходняй Германіі Вялікабрытанія ўваходзіла ў першую дзесятку. ФРГ таксама стала буйнейшым аб'ектам укладання англійскага прыватнага капіталу [2]. Менавіта ФРГ садзейнічала прыняццю ў 1982 г. рашэння аб кампенсацыі Вялікабрытаніі яе выдаткаў на карысць ЕЭС у памеры 2,4 млрд. марак. Заходнямецкі аглядальнік “Франкфуртэр Рундшаў” так пракаменціраваў гэту падзею: “было б няправільна выпіхнуць англічан з Супольнасці, але было б правільна не лічыць іх незамянімым і не прадастаўляць ім надалей

доўгатэрміновых асабістых прывілеяў” [1]. Гэта ў чарговы раз падцвердзіла, што салідарнасць Бона з Лонданам у гэтым пытанні мае свае межы.

Вялікабрытанія рэалістычна ацэньвала геапалітычную ролю Германіі, у прыватнасці ФРГ, на кантыненте. У Лондане Германію разглядалі як найбольш сур’ёзнага гістарычнага праціўніка Расіі, а затым і СССР. Пасля падзелу Германіі на ФРГ і ГДР СССР, узмацняючы бяспеку на заходняй мяжы АВД, павінен быў прымаць у разлік інтарэсы ЗША і блока НАТА. Германія аказалася на мяжы супрацьстаяння двух блокаў, і яе лёс апынуўся ў залежнасці ад узаемаадносін СССР і ЗША, АВД і НАТА, Усходу і Захаду. Калі СССР праявіў агрэсію ў адносінах да Афганістана, адносіны паміж звышдзяржавамі рэзка пагоршыліся, і запланаваная сустрэча Г. Шмідта і Э. Хонэкера сарвалася [12]. У пачатку 1980-х гг. Вялікабрытанія разглядала Г. Шмідта як вельмі вопытнага палітычнага лідэра Еўропы, чья партыя доўгі час вяла справы з камуністамі ГДР. ФРГ з’яўлялася “перадавой дзяржавай на лініі абароны НАТА, найбольш адчувальнай, але адначасова і найбольш важнай у стратэгічным плане” [13]. Лондан разглядаў імкненне Г. Шмідта захаваць адносіны з Усходам, асабліва з ГДР, як “цалкам законны нямецкі інтарэс” [13]. Кожны крок канцлера ФРГ, які мог садзейнічаць змяншэнню напружанасці паміж Усходам і Захадам, адначасова узмацняў бяспеку нямецкага народу. На думку Вялікабрытаніі, Г. Шмідт пасля “двайнога рашэння” НАТА і падрыхтоўкі заходняга блоку да разгортвання ў Еўропе амерыканскіх ракет сярэдняга радыуса дзеяння павінен быў выступіць у ролі пасрэдніка паміж Усходам і Захадам. Нямецкі канцлер, з аднаго боку, мог паспрабаваць пераканаць Крэмль у тым, што менавіта дзеянні СССР прывялі адносіны Захаду і Усходу на нізкі ўзровень пачатку 1980-х гг. З другога боку, Г. Шмідт мог садзейнічаць змякчэнню пазіцыі ЗША ў адносінах да СССР [13]. Усё гэта, зразумела, адпавядала б інтарэсам падзеленага нямецкага народу. Тэма адносін паміж Усходам і Захадам пастаянна абмяркоўвалася на англа-заходнегерманскіх сустрэчах: 31 кастрычніка 1979 г., 26 лютага 1980 г., 16-17 лістапада 1980 г. у Боне і 12 мая 1979 г., 27-28 сакавіка 1980 г., 12 мая 1981 г., 19 сакавіка 1982 г. у Лондане і яго ваколіцах.

На пачатку 1980-х гг. у Вялікабрытаніі лічылі германскае пытанне нявырашаным, паколькі пасля Другой сусветнай вайны не была падпісана мірная дамова. Існуючы падзел Германіі ў Лондане разглядалі як прамежкавае становішча. Лідары ГДР выступалі з ідэяй стварэння адзінай сацыялістычнай Германіі, ФРГ імкнулася да правядзення ўсегерманскіх выбараў, спадзеючыся на перамогу партый заходняй дэмакратыі [21]. Вялікабрытанія, нягледзячы на негатыўнае стаўленне ўраду М. Тэтчэр да самой ідэі сацыялізму, павінна была развіваць адносіны і з ГДР. Эканамічны і культурны накірункі былі галоўнымі ў англа-ўсходнегерманскім супрацоўніцтве. Англійскі пасол у Берліне П. Фостэр ахарактарызаваў у 1979 г. двухбаковыя адносіны як слабыя. Глава знешнепалітычнага аддзелу Палітбюро ГДР Г. Аксэн не адгукнуўся на прапанову Лондана наведць Вялікабрытанію ў 1979 г. і атрымаў паўторнае запрашэнне на 1980 г., але прыехаў толькі ў чэрвені 1981 г. [8]. У 1980 г. Лондан наведзі міністр замежнага гандлю і міністр буйной прамысловасці ГДР, а 4-6 лістапада адбыўся візіт дзяржміністра па замежных справах Вялікабрытаніі П. Блэйкера ў ГДР. П.

Блэйкер правёў перамовы з міністрам замежных спраў Усходняй Германіі О. Фішэрам, падчас якіх былі абмеркаваны пытанні адносін паміж Усходам і Захадам, а таксама перспектывы еўрапейскай бяспекі і супрацоўніцтва [9]. У ліпені 1980 г. Э. Хонэккер выказаў шкадаванне па прычыне таго, што ўзаемаадносіны Вялікабрытаніі і ГДР “яшчэ не прывялі да такога шырокага адзінадушша па асноўных пытаннях двухбаковых і шматбаковых адносін, якое ўжо ўсталявалася паміж Францыяй і ГДР” [5, с. 98]. Асноўнай прычынай адносна нізкага ўзроўню англа-ўсходнегерманскага палітычнага супрацоўніцтва з’яўлялася актыўная падтрымка брытанскім кіраўніцтвам ваенных планаў ЗША і ФРГ па размяшчэнню крылатых ракет у Заходняй Еўропе.

У снежні 1981 г. адбылася сустрэча Э. Хонэккера і Г. Шмідта ля Вэрбэлінзэе. Англічане разглядалі паляпшэнне адносін паміж ФРГ і ГДР як адну з мэт Масквы на дадзеным этапе, бо гэта павінна было папулярываць ідэю разрадкі ў кіруючых колах ФРГ і пасеяць разлад паміж саюзнікамі НАТА. ГДР, на думку Лондана, была непасрэдна зацікаўлена ў паляпшэнні адносін з ФРГ з-за эканамічных і фінансавых ільгот, па прычыне неабходнасці паляпшэння іміджу кіраўніцтва ўнутры ГДР, а таксама для ўзмацнення міжнароднага аўтарытэту Усходняй Германіі [10]. Асноўнымі мэтамі ФРГ у наладжванні адносін з ГДР былі змякчэнне ўмоў для падарожжа ўсходніх немцаў у ФРГ, а таксама паляпшэнне матэрыяльнага становішча шырокіх мас насельніцтва ГДР.

Эканамічныя адносіны паміж Англіяй і Усходняй Германіяй развіваліся марудна і нераўнамерна. Экспарт Вялікабрытаніі ў ГДР на працягу 1980 г. не павялічыўся і гандэвы баланс застаўся неспрыяльным для англійскай эканомікі. Англійскія фірмы не змаглі заключыць значных кантрактаў з усходнегерманскімі партнёрамі і ў 1981 г. Вялікабрытанію на рынках ГДР апырэдзілі Францыя, ФРГ, Аўстрыя і Японія. Экспарт Вялікабрытаніі ў ГДР у 1981 г. склаў 83 млн. ф. ст., а ў 1982 г. толькі 62 млн. [11]. Аснову брытанскага экспарту складала электратэхніка і транспартнае абсталяванне. ГДР вывозіла ў Вялікабрытанію стальных пракат (25% усходнегерманскага экспарту дадзенай прадукцыі), опытку, хімічную прадукцыю [5, с. 99]. У Лондане разумелі, што палітычныя адносіны з ГДР шмат у чым вызначаюць эканамічныя прыярытэты краіны [10]. З канца 1981 г. ГДР вымушана была павялічыць пастаўкі каменнага вугалю і нафты з заходніх краін, паколькі Польша скараціла экспарт каменнага вугалю, а СССР паменшыў на 10% пастаўкі нафты ў ГДР і краіны Усходняй Еўропы па ільготных тарыфах. Вялікабрытанія валодала значнымі запасамі каменнага вугалю, а таксама вяла распрацоўкі па здабычы нафты ў Паўночным моры. Відавочна, што палітычныя адносіны з ГДР прадвызначалі поспех або няўдачу англійскіх тавараў на рынках Усходняй Германіі ў бліжэйшай будучыні. У гісторыю ўвайшло вызначэнне, паводле якога Вялікабрытанія не мае вечных ворагаў або вечных сяброў – яна мае толькі свае нацыянальныя інтарэсы. У сітуацыі з Усходняй Германіяй Англія, кіруючыся сваімі эканамічнымі інтарэсамі, вымушана была прызнаць, што “ГДР – гэта рэальнасць, стабільная і эканамічна магутная дзяржава... якая аказвае вялікі ўплыў на еўрапейскую палітыку” [10]. Разам з тым урад М. Тэтчэр лічыў, што Вялікабрытанія павінна далучыцца да ФРГ у закліках да дэмакратызацыі рэжыма ў ГДР.

У заключэнне варта адзначыць, што брытанскае кіраўніцтва ўлічвала геапалітычныя рэаліі на кантынэнце і імкнулася будаваць выгадныя для сябе адносіны з двума нямецкімі дзяржавамі. Супрацоўніцтва Лондана з Бонам знаходзілася на значна больш высокім узроўні, чым англа-ўсходнегерманскія адносіны. Гэта тлумачыцца шырокім спектрам палітычных, эканамічных і ваенных сувязей, якія лучылі Вялікабрытанію і ФРГ у рамках ЕЭС і НАТА. Адносіны з ГДР будаваліся на аснове эканамічных інтарэсаў абедзвюх дзяржаў і мелі дваісты характар, паколькі кіраўніцтва САПГ даволі негатыўна ставілася да ваенна-палітычнага курсу Англіі ў Еўропе і на падставе гэтага стрымлівала паглыбленне эканамічных адносін.

Спіс выкарыстаных крыніц і літаратуры.

1. АВП РФ, Ф. 757. В. 27. П. 155. Спр. 38. Л. 83
2. АВП РФ, Ф. 757. В. 27. П. 155. Спр. 38. Л. 85
3. АВП РФ, Ф. 757. В. 25. П. 143. Спр. 43. Л. 38
4. АВП РФ, Ф. 757. В. 25. П. 143. Спр. 43. Л. 81
5. Ахтамзян, А. А., Родович, Ю. В. Внешняя политика Германской демократической республики / А. А. Ахтамзян, Ю. В. Родович. – М.: 1986. – 126 с.
6. Колосов, Г. В. Военно-политический курс Англии в Европе / Г. В. Колосов. – М.: Наука, 1984. – 240 с.
7. Лебедев, А. А. Очерки британской внешней политики (60-80-е гг.) / А. А. Лебедев. – М.: Международные отношения, 1988. – 304 с.
8. Foreign and Commonwealth Office. Diplomatic report No. 94/80. German Democratic Republic: Annual review for 1979 / Archive (FCO) [Electronic resource]. – Mode of access: www.margaretthatcher.org/document/C1A1986C09B549D0BD3DA59582C5BB61.pdf. - Date of access: 15.11.2010
9. Foreign and Commonwealth Office. Diplomatic report No. 27/81. German Democratic Republic: Annual review for 1980 / Archive (FCO) [Electronic resource]. – Mode of access: www.margaretthatcher.org/document/7009D8445F24493EB8B876BF52FC5610.pdf. - Date of access: 15.11.2010
10. Foreign and Commonwealth Office. Diplomatic report No. 23/82. German Democratic Republic: Annual review for 1981 / Archive (FCO) [Electronic resource]. – Mode of access: www.margaretthatcher.org/document/5C13ED99B2EE4FCFA104134EE5DC7B19.pdf. - Date of access: 15.11.2010
11. Foreign and Commonwealth Office. Diplomatic report No. 25/83. German Democratic Republic: Annual review for 1982 / Archive (FCO) [Electronic resource]. – Mode of access: www.margaretthatcher.org/document/99B4677961234019B58DFB ABD1039E49.pdf. - Date of access: 15.11.2010
12. Hanrieder, W. F. Germany, America, Europe: forty years of German foreign policy / W. F. Hanrieder. – Yale University, New Heaven and London, 1989. – 509 p.
13. Herr Schmidt in the middle // The Times. – 1981. – November, 23. – p. 9
14. Joint Press Conference with West German Chancellor (Helmut Schmidt), 1979 May 11 [Electronic resource]. – Mode of access: www.margaretthatcher.org/document/104081. - Date of access: 15.11.2010
15. Joint Press Conference with West German Chancellor (Helmut Schmidt), 1979 October 31 [Electronic resource]. – Mode of access: www.margaretthatcher.org/document/104159. - Date of access: 15.11.2010
16. Joint Press Conference with West German Chancellor (Helmut Schmidt), 1980 March 28 [Electronic resource]. – Mode of access: www.margaretthatcher.org/document/104338. - Date of access: 15.11.2010
17. Joint Press Conference with West German Chancellor (Helmut Schmidt), 1981 May 12 [Electronic resource]. – Mode of access: www.margaretthatcher.org/document/104646. - Date of access: 15.11.2010

18. Joint Press Conference with West German Chancellor (Helmut Schmidt), 1982 March 19 [Electronic resource]. – Mode of access: www.margaretthatcher.org/document/104898. - Date of access: 15.11.2010
19. Speech at dinner for West German Chancellor (Helmut Schmidt), 1979 May 10 [Electronic resource]. – Mode of access: www.margaretthatcher.org/document/104080. - Date of access: 15.11.2010
20. Thatcher, M. The Downing Street Years/ Margaret Thatcher. – New York, Harper Collins Publishers, 1993. – 914 p.
21. Two carps in a pond of pike // The Times. – 1981. – December, 12. – p. 7

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ